

Πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος Ελένη Βακαλό

Γνωριμία με την ποιήτρια:

<http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=111>

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή *Του κόσμου* (1978)

Θα σας πω πώς έγινε

Έτσι είναι η σειρά

Ένας μικρός καλός άνθρωπος αντάμωσε στο

δρόμο του έναν χτυπημένο

Τόσο δα μακριά από κείνον ήτανε πεσμένος και λυπήθηκε

Τόσο πολύ λυπήθηκε

που ύστερα φοβήθηκε

Πριν κοντά του να πλησιάσει για να σκύψει να

τον πιάσει, σκέφτηκε καλύτερα

Τι τα θες τι τα γυρεύεις

Κάποιος άλλος θα βρεθεί από τόσους εδώ γύρω,

να ψυχοπονέσει τον καημένο

Και καλύτερα να πούμε

Ούτε πως τον έχω δει

Και επειδή φοβήθηκε

Έτσι συλλογίστηκε

Τάχα δεν θα είναι φταίχτης, ποιον χτυπούν χωρίς να φταίξει;

Και καλά του κάνουνε αφού ήθελε να παίξει με τους άρχοντες

Άρχισε λοιπόν και κείνος

Από πάνω να χτυπά

Αρχή του παραμυθιού καλημέρα σας

1. Φυλλομετρώντας το βιβλίο και από τα μέχρι τώρα ποιητικά σας διαβάσματα, ξέρετε ότι οι τίτλοι των ποιημάτων είναι σύντομοι, μια- δυο λέξεις. Γιατί εδώ η ποιήτρια επιλέγει έναν εκτεταμένο τίτλο; Ποια πρόθεσή της φανερώνει αυτός;
2. Στο στ. 3 ο ένας εκ των δύο προσώπων του ποιήματος χαρακτηρίζεται μικρός καλός άνθρωπος. Πόσο μπορούν να συνυπάρχουν αυτοί οι χαρακτηρισμοί χωρίς ο ένας να ακυρώνει τον άλλο; Ποιον ανθρώπινο τύπο σκιαγραφούν;
3. Πώς αμβλύνεται εκφραστικά στον 5^ο στίχο, η απόσταση του μικρού καλού ανθρώπου από τον χτυπημένο συνάνθρωπό του;
4. Προσέξτε τους στ. 8-9 και σκεφτείτε, τότε και σήμερα και πάντα, αν υπήρχε και υπάρχει πιθανότητα ο (κάθε) μικρός καλός άνθρωπος να βοηθήσει τον χτυπημένο συνάνθρωπό του, εφόσον τον πλησίαζε ουσιαστικά, κυριολεκτικά και μεταφορικά.
5. Προσέξτε τους χρόνους των ρημάτων που αναφέρονται στα αισθήματα, τις σκέψεις και τις πράξεις του μικρού καλού ανθρώπου. Τι παρατηρείτε; Να σταθείτε ιδιαίτερα στο ρηματικό χρόνο του προτελευταίου στίχου. Τί συμπεράσματα βγάζετε;
6. Στο ποίημα πλεονάζουν οι ρηματικοί τύποι. Γιατί άραγε;
7. Με ποιες λέξεις δηλώνεται από την αφηγηματική φωνή ο άλλος άνθρωπος, αυτός που υποφέρει; Ποια συναισθήματα και ποιες σκέψεις γεννούν αυτές στον μικρό καλό άνθρωπο και σε μας; Ποιος είναι ο καταληκτικός και καταλυτικός χαρακτηρισμός που του αποδίδει; Τι σημαίνει αυτός για τη στάση του μικρού καλού ανθρώπου; Πού και με ποιο σκεπτικό τον οδηγεί;
8. Ποιο είναι αυτό που εμποδίζει τον μικρό καλό άνθρωπο να βοηθήσει εξ αρχής, χωρίς ενδοιασμούς τον χτυπημένο άνθρωπο;
9. Τελικά είναι καλός ο μικρός άνθρωπος; Ποιες είναι οι δικές σας σκέψεις; Τί είναι αυτό που λέμε καλοσύνη και ανθρωπιά; Πώς εκδηλώνεται; Φτάνει μόνο να μην κάνει κανείς το κακό, να είναι φιλήσυχος, ίσως αδιάφορος σε ό,τι συμβαίνει γύρω του;
10. Το ποίημα αποτυπώνει μια θλιβερή όψη της πραγματικότητας που ζούμε σήμερα. Καταγράψτε περιπτώσεις που δοκιμάζουν καθημερινά την καλοσύνη και την ανθρωπιά μας.
11. Γιατί το τέλος του ποιήματος είναι τόσο ανορθόδοξο; Τί θέλει να δηλώσει μ' αυτό η ποιήτρια;
12. Τα παραμύθια είναι λαϊκές διηγήσεις με φανταστική υπόθεση, με σκοπό την τέρψη, την ευχαρίστηση και τη διδασχή, σε απλή και λιτή γλώσσα. Διακρίνουμε ακόμη σ' αυτά ορισμένους κοινούς αφηγηματικούς τρόπους, απουσιάζει η χρονική και τοπική δέσμευση, υπάρχει μια διαρκής αντιπαράθεση του καλού με το κακό με νικητή το πρώτο και στο τέλος έχουμε την αποκορύφωση της πλοκής και τη λύση, σύμφωνη πάντα με την ηθική τάξη και το δίκιο. Η λέξη παραμύθι σχετίζεται ετυμολογικά με την αρχαία ελληνική λέξη *παραμυθία* που σημαίνει

παρηγοριά. Να εξετάσετε ποια από τα παραπάνω ισχύουν και ποια όχι στην ποιητική μας αφήγηση.

13. Κρατώντας το περιστατικό του ποιήματος και τα πρόσωπά του και αντιστρέφοντας την πορεία των συναισθημάτων, των σκέψεων και των πράξεων του μικρού καλού ανθρώπου, να γράψετε ένα ποίημα σε ελεύθερο στίχο με τίτλο «Πώς έγινε ένας καλός άνθρωπος».

14. Ας διαβάσουμε και την Παραβολή του καλού Σαμαρείτη (Λουκ. ι' 25-37), για να προβληματιστούμε λίγο πάνω σε μερικά θέματα.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, νομικός τις προσῆλθε τῷ Ἰησοῦ ἐκπειράζων αὐτὸν καὶ λέγων· διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν· εἶπε δὲ αὐτῷ· ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχά, καὶ λησταῖς περιέπεσεν· οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. Σαμαρείτης δὲ τις ὁδεύων ἦλθε κατ' αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅ,τι ἂν προσδαπανήσης, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστὰς; ὁ δὲ εἶπεν· ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.

α) Γιατί ο ιερέας και ο Λευίτης, υποθέτετε, δεν βοήθησαν τον καταχτυπημένο από τους ληστές Ιουδαίος; Περιμένει κανείς μια τέτοια στάση από ανθρώπους που τάχθηκαν να υπηρετούν το Θεό και τους συνανθρώπους του; Ο λευίτης ήταν εκείνος που συγκέντρωνε τις προσφορές των ανθρώπων στο Ναό του Σολομώντα κατά την περίοδο της Παλαιάς Διαθήκης.

β) Σκεφτείτε ότι στα χρόνια του Χριστού οι σχέσεις των Ιουδαίων και των Σαμαρειτών, ήταν τεταμένες έως εχθρικές και δεν υπήρχε χειρότερη προσβολή από το να χαρακτηρίσει κανείς Σαμαρείτη έναν Ιουδαίο. Στη συνάντηση του Χριστού με την Σαμαρείτιδα, όταν της ζητά νερό να πει, αυτή εκπλήσσεται και ρωτάει: *Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὦν παρ' ἐμοῦ πειν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις.* Με βάση αυτά τα δεδομένα πώς κρίνετε τη στάση του Σαμαρείτη; Το ενδιαφέρον του ήταν περιστασιακό για τον χτυπημένο άνθρωπο; Ποια ήταν τα κίνητά του και ποιο το αλληγορικό νόημα της παραβολής;

γ) Σκεφτείτε ακόμη ότι πουθενά στην ευαγγελική περικοπή δεν χαρακτηρίζεται καλός ο Σαμαρείτης. Το επίθετο είναι μια μεταγενέστερη προσθήκη των ερμηνευτών. Του χρειάζεται το επίθετο ή τον κοσμεῖ ένας πιο ουσιαστικός χαρακτηρισμός;

Βαν Γκονγκ *Ο καλός Σαμαρείτης*